

Stedbaseret læsning af St. St. Blichers digt "Bjørnkjærs Ruiner" (1847)

Læsning af ældre tekster i udeskole for 7.-10. klasse

Af Dorte Eggensen, VIA-UC i samarbejde med Birthe Christensen, Skovbakkeskolen i Odder

Bjørnkjærs Ruiner ved Odder. Gengivet med tilladelse fra Danmarks Kulturarvs Forening

Introduktion

Danskfagligt retter forløbet sig mod læsning af senromantisk naturlyrik, kanonlæsning (Blicher), og brug af steder og lokaliteter som nøgler til læseforståelse. Desuden fiktion/fakta-forhold.

Forløbet strækker sig over ca. 6 lektioner/ en skoledag og omfatter en tur til lokaliteten Bjørnkjærs Ruiner, som ligger 2 km vest for Hou, syd for Århus. Hvis man ikke lige har mulighed for at komme derhen med sin klasse, kan man evt. læse forløbet som inspiration til og skabelon for et lignende arbejde med stedbaseret læsning af andre ældre tekster på andre lokaliteter i sit nærområde.

Litteraturpædagogisk bekender forløbet sig til teori om stedbaseret læsning, som er beskrevet i artiklen *Stedbaseret læsning. Nye undervisningsformer i dansk til grundskolens ældste klasser* af Dorte Eggensen (du finder artiklen under bilag).

Materialer

St. St. Blichers digt "Bjørnkjærs Ruiner" (1847) kan hentes her: kalliope.org

Fagtekster/webs om stedet Bjørnkjær kan fx hentes her: fortidsmindeguide.dk og visitodder.dk

Eleverne skal medbringe iPads, pc'er og/eller andre skriveredskaber så de kan notere, mens de arbejder. Hvis de har iPads med netforbindelse, kan de hente både digtet og fagteksterne direkte. Ellers må man printe og laminere eller evt. lægge dem ind på pc'er og iPads i forvejen, så de er tilgængelige undervejs.

Husk fornuftigt tøj, underlag til at sidde på og mad og drikke. Tag jer tid derude!

Digtet "Bjørnkjærs Ruiner"

St. St. Blichers digt "Bjørnkjærs Ruiner" kan læses som eksempel på romantisk og fortidsdyrkende naturlyrik. Det består af 16 strofer med hver 6 vers, og der er ababcc-enderim med kvindelige udgange, bogstavrim, rigt billedsprog, besjælinger af landskabet og en hyldest til kunsten og fortiden. Et digter-jeg forestiller sig i det fortællende nu (strofe 1-4), hvordan en jægersmand kommer ud af krattet, ser ruinerne og spørger sig selv, hvad det dog er for et sted, og hvad her mon har været. Så fortælles (strofe 5-14) historien om helten Bjørn, der i en fjern fortid opførte borgen Bjørnkjær, hvorefter han drog i krig i Bretland (England) og vendte hjem igen og fandt sin borg brændt ned af fæle vendiske røvere. I strofe 15-16 vender vi tilbage til det fortællende nu, hvor digter-jeg'et patetisk siger: "Saa lad da Tidens Strømme henrinde:/ I Sangen lever dog Oldtidens Minde".

Faktateksterne

Webstederne fra hhv. Danmarks Kulturarvs Forening og Odders Turistforening er guides med oplysende tekster om Bjørnkjærs Historie og med en fotoserie fra ruinerne, som man evt. kan bruge hjemme i klassen efter turen, hvis der er noget man skal have repeteret eller fremhævet. Eller læreren kan bruge dem i sin forberedelse til at lære stedet lidt at kende. Som det fremgår af teksterne, ved man ikke ret meget om borgens historie; kun at den nok blev bygget i 1200-tallet, brændt og genopført i 1300-tallet, og at der formentlig blev brygget øl i en periode. Når man læser disse historiske oplysninger, finder man altså ud af, at hele Blicher-digtets historie om helten Bjørn der drog i krig og vendte hjem til en smadret borg, må være opdigtet. Man kan med andre ord sige, at Blicher med sit digt bidrager til skabelsen af en myte eller et sagn om stedet Bjørnkjær.

Foto: Dorte Eggensen

Forløbet er tilrettelagt og beskrevet af Dorte Eggensen, VIA-UC i samarbejde med Birthe Christensen, Skovbakkeskolen i Odder og redigeret for DanskLærerforeningens Forlag af Birgitte Therkildsen, februar 2013.

Hvis du printer eller downloader fra dansklf.dk til undervisningsbrug, skal dette indberettes til Copydan Tekst & Node. Eksemplarfremsstillingen skal ske inden for de rammer der er nævnt i aftalen med Copydan.

Forløbets dele

Trin	Formål	Faglige fokuspunkter, aktivitet, organisering
1.		Tag ud til Bjørnkjærs Ruiner – uden at have skabt forforståelse om stedet eller teksten. Gå sammen fra lågen/indgangen og hen over de to høje, som er forbundet af en bro over voldgraven, og saml så eleverne ved ruinen.
2.	Danne sig et indtryk af stedet som det ser ud i dag (sådan så det nok også ud da Blichers fiktive jægersmand fandt det anno 1847). Umiddelbare Sansninger af stedet skal være en nøgle til forståelse af digtet, især strofe 1-4 og 15-16.	Spørg eleverne: <i>Hvad er her? Hvad ser I? Notér jeres iagttagelser</i> (på iPad, papir, i hæfte eller...). Lad dem endelig bevæge sig rundt i området, mens de sanser, diskuterer og noterer. Opsamling uden kommentarer.
3.	Eleverne skal forestille sig den historiske ramme, som digtets strofe 5-14 udspiller sig i som nøgle til forståelse af digtets fortælling om oldtidshelten Bjørn.	Spørg dernæst eleverne: <i>Hvad var her mon? Hvilke tegn ser I på, hvad her har været før? Noter jeres overvejelser og bud.</i> Giv igen plads og tid til at gå rundt i området. Opsamling uden kommentarer.
4.	Sanseøvelserne i det foregående skal hjælpe til at forstå at digtet udspiller sig i to tider: 1300-tallet og 1847. Oplevelsen af stedet skal også styrke elevernes identifikationsmulighed med jægersmanden/digter-jeg'et (evt. Blicher), som også står og undrer sig og fantaserer om fortiden.	Uddel nu Blichers digt, og lad eleverne læse det i grupper (fx i en CL-struktur. Alternativt kan læren læse digtet op som langsomlæsning ¹). Spørg: <i>Hvad fortæller digtet jer om stedet? og evt. Hvad fortæller stedet jer om digtet? Notér jeres svar.</i> Opsamling af udsagnene.
5.	Aktiviteten skal give anledning til yderligere nærlæsning af digtet med henblik på dets generforhold. Den skal også skabe blik for romantikkens dyrkelse af oldtid/fortid og fordums helte.	Nu uddeles en eller flere faktatekster om Bjørnkjærs Ruiner, og eleverne læser dem i fællesskab. Spørg: <i>Hvad er mon fakta, og hvad er fiktion i Blichers digt? Notér jeres svar.</i>
6.	Fokus på et romantisk og noget ophøjet syn på kunsten (her "Sangen"/digtet). Der er ingen fordømmelse af krig og vold, men snarere en ophøjelse af dét at fortælle om fortiden og af stedet/ruinerne som bærer af tegn på fordums storhed og heltemod.	Evt: <i>Hvad er digtets værdi-udsagn?</i> <i>Hvad menes med de to sidste vers "Saa lad da Fortidens Strømme henrinde:/ I Sangen dog lever Oldtids Minde"?</i>

¹ CL-struktur fx oplæser, referent, overskriftsmester, sammenhængsmester/svære-ords-mester, sammenhæng til det foregående og hvad forventer man, der kommer i det næste? Man kunne også bede én i gruppen om at rette fokus mod digtets brug af sanser.

Langsomlæsning, se Bente Morre Madsen og Søren Fanø: "Nærværende læsning", Dafolo 2010

Perspektivering og evaluering

Danskfagligt kan forløbet fx bruges i forbindelse med arbejde med den romantiske litteraturs kunstsyn og fortidsdyrkelse, hvis man lægger vægt på digtets sprog og stil, dets udsigelsesforhold og fortælle-mæssige ramme og på slutbemærkningen: "Saa lad da Tidens Strømme henrinde/I sangen dog lever Fortidens Minde". Et digter-jeg bevæger sig ud i naturen og rammes af inspiration fra naturen og fortiden. I dette forløb bevæger en læser sig ud på samme sted og lader sin læsning præge af det.

Forløbet og digtet kan også indgå i en undervisning der handler om Blichers forfatterskab eller hans liv og levned, fordi Blicher har tilbragt dele af sit liv på egnen. Ruinerne ligger ikke langt fra Randlev Præstegård, hvor Blicher boede som ung, fordi hans far var præst der. Over præstegårdens indgangsdør kan man læse nogle kloge ord, som Blicher har indledt sin novelle "En mordbrænderhistorie" med. Desuden står der en mindesten for Blicher.

Stedbaseret læsning kan bruges som mulighed for at lade elever opdage sammenhænge mellem steder og tekster, og forhåbentlig kan de tage denne erfaring med sig videre til læsning af andre fiktive værker, som er i dialog med andre litterære knudepunkter. Her bruges stedet som konkret nøgle til forståelse ikke mindst af digtets lidt svære udsigelsessituation.

Digtet kan fungere eksemplarisk i undervisning om rammefortællinger og om besjælede landskaber.

Endelig kan man i forløbet lægge vægten på hvordan det fiktive digt sætter af fra en geografisk lokalitet og nogle historiske facts. Dette fokus kan bruges som anledning til det videre arbejde med fiktion og fakta; fiktion og faktuel læsning.

Evalueringen er indbygget i forløbet. Eleverne skal undervejs reflektere og præsentere deres tanker og undersøgelser for hinanden.

Der kan samles op efter "udflugten", og erfaringerne kan bruges i nye lignende forløb.

Foto: Dorte Eggensen